

LERUM
mer än du tror

Riktlinjer för tillsyn över detaljhandel med
folköl, tobak, e-cigarett
och receptfria läkemedel

Antagen av Individnämnden
2013-04-04, IN §131/13
Reviderad 2018-02-08, IN § 55/18

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Skyddslagstiftningar.....	5
1.2	Kommunens ansvar.....	5
2	Folköl	6
2.1	Försäljning och servering av folköl.....	6
2.2	Anmälan och egenkontroll	6
2.3	Tillsyn och kontroll	7
2.4	Avgift och sanktioner	7
3	Tobak	8
3.1	Försäljning av tobaksvaror.....	8
3.2	Anmälan och egenkontroll	8
3.3	Tillsyn och kontroll	8
3.4	Avgift och sanktioner	9
4	E-cigarett	10
4.1	Försäljning av e-cigarett	10
4.2	Anmälan och egenkontroll	10
4.3	Tillsyn och kontroll	10
4.4	Avgift och sanktioner	10
5	Receptfria läkemedel	11
5.1	Försäljning av läkemedel	11
5.2	Anmälan och egenkontroll	11
5.3	Tillsyn och kontroll	11
5.4	Avgift och sanktioner	11

Riktlinjer för tillsyn över detaljhandel med
folköl, tobak, e-cigarett
och receptfria läkemedel

1 Inledning

1.1 Skyddslagstiftningar

Alkohol, tobak, elektroniska cigaretter (e-cigarett) och läkemedel är inga vanliga handelsvaror. Därför ställs höga krav på den som vill sälja detta.

- Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. En av hörnstenarna är att verka för alkoholfria ungdomsår och som ett led i detta finns åldersgränser för detaljhandel och servering av alkoholdrycker i alkohollagen.
- Tobaksvanor grundläggs ofta i unga år. Syftet med bestämmelsen i tobakslagen om 18-årsgräns för försäljning är att förhindra tidiga tobaksdebuter och att minska tobakskonsumtionen. Ju tidigare i livet man börjar använda tobak, desto större blir hälsoriskerna. Att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens viktigaste syften.
- E-cigarett kan utvecklas till en inkörsport till nikotinberoende och resultera i traditionell tobakskonsumtion, eftersom de efterliknar och normaliserar rökning. En reglering av e-cigarett krävs för en hög folkhälso-skyddsnivå.
- Läkemedel kan orsaka stor skada om de används eller hanteras på fel sätt. Försäljningen är reglerad genom lag om handel med vissa receptfria läkemedel. Bestämmelserna syftar till att säkerställa att läkemedel inte skadar människor, egendom eller miljö samt att läkemedlens kvalitet inte försämras. Läkemedel får inte säljas till personer under 18 år.

1.2 Kommunens ansvar

I Lerums kommun är det Individnämnden som ansvarar för tillsyn över detaljhandel med folköl, tobak, e-cigarett samt receptfria läkemedel. Kommunens alkoholhandläggare ansvarar för information och kontroll över dessa lagar.

Dessa riktlinjer redogör för vad lagarna säger när det gäller försäljning samt tillsyn över försäljningsställena. De lokalt utformade riktlinjerna återfinns i de skuggade rutorna.

Målet är att tillsynen ska bedrivas så effektivt och aktivt som möjligt, både ur tillsynsmyndigheternas och ur försäljningsställets perspektiv.

2 Folköl

2.1 Försäljning och servering av folköl

Folköl är en alkoholdryck som har en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent. Öl med högre alkoholhalt är starköl och får endast säljas på Systembolaget.

En förutsättning för detaljhandel med folköl är att du säljer ett brett sortiment av matvaror i butiken. Det kan vara konserver, mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, bröd, grönsaker och frysta varor. Varor ur kiosksortimentet, t.ex. glass, godis, chips, kaffe, te, kakor och liknande, anses däremot inte vara matvaror. Det måste vara fråga om faktisk försäljning av matvaror. Det räcker alltså inte med att ha några enstaka matvaror på en hylla.

Vid servering av folköl är det en förutsättning att du serverar mat. Minimikravet kan vara pizza, varma smörgåsar, varm korv, hamburgare eller kebab. Det ska vidare finnas ett sortiment av lättdrycker som lättöl, läsk, vatten på serveringsstället. Servering av folköl ska ske med återhållsamhet och får inte leda till några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet.

Ytterligare en förutsättning för att få sälja folköl är att ditt försäljningsställe är godkänt som stadigvarande livsmedelslokal för hantering av matvaror.

- Den som säljer folköl har ett ansvar för att förvissa sig om att den som köper eller serveras ölen har fyllt 18 år.
- Folköl får inte säljas eller serveras någon som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel.
- Folköl får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen lämnas till någon under 18 år.

2.2 Anmälan och egenkontroll

Den som tänker sälja eller servera folköl ska anmäla detta till kommunen. Anmälan måste ske innan försäljning eller servering av folköl börjar. Anmälan görs till kommunen på särskild blankett. Den finns på kommunens hemsida eller kan fås hos alkoholhandläggaren. Kontaktuppgifter finns på kommunens hemsida, www.lerum.se.

Den som säljer eller serverar folköl ansvarar för att alkohollagens regler följs och ska utöva särskild kontroll över försäljningen. För denna egenkontroll ska företaget ta fram ett skriftligt program. Av programmet ska framgå hur försäljningsstället agerar för att säkert veta att reglerna i alkohollagen följs. Kommun och polis har rätt att vid tillsyn kontrollera programmet. Frånvaro av egenkontrollprogram kan utgöra grund för åtgärd.

2.3 Tillsyn och kontroll

Kommunen och polisen är ansvariga för tillsynen över försäljningen av folköl. Tillsynsmyndigheten har rätt att få tillträde till lokalerna samt få de upplysningar och handlingar som behövs. Kommunens tillsynsansvar innebär information, rådgivning och kontroll av verksamheten inklusive kontroll av programmet för egenkontroll. Tillsynen kan genomföras samordnad med andra myndigheter eller enskilt.

2.4 Avgift och sanktioner

Kommunen får ta ut avgift för tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig verksamhet av folköl. Information om aktuella avgifter finns på kommunens hemsida.

Den som säljer alkoholdryck till någon som inte fyllt 18 år eller till någon som är märkbart berusad kan dömas till böter eller fängelse upp till sex månader. Om försäljning sker utan rätt att sälja öl är det fråga om olovlig försäljning av alkoholdrycker och säljaren riskerar böter eller fängelse.

Kommunen får förbjuda försäljning om exempelvis olägenheter förekommer i fråga om ordning och nykterhet eller åldersgränser inte hålls. Förbud kan meddelas för sex månader eller, vid upprepad eller allvarlig försummelse, tolv månader. Om förbud anses vara en alltför ingripande åtgärd kan varning meddelas.

Kommunens beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten. Beslutet ska överklagas skriftligt. Överklagandet ska lämnas in eller skickas till den nämnd/beslutsfattare som har beslutat. För att överklagandet ska kunna prövas måste handlingarna ha kommit till kommunen senast inom tre veckor från den dag då du fick del av beslutet. Om inte beslutet ändras på det sätt du begärt och ditt överklagande kommit in i rätt tid kommer det att skickas vidare till förvaltningsrätten. Skrivelsen ska skickas till Lerums kommun, Sektor stöd och omsorg, 443 80 Lerum.

Riktlinjer för Lerums kommun när det gäller försäljning samt tillsyn av folköl

- Alkoholhandläggaren ska ta emot anmälningar av de som säljer och serverar folköl, samt ta ut tillsynsavgift.
- Alkoholhandläggaren ska kontrollera att försäljningsställena uppfyller grundförutsättningarna för att få sälja samt att de har egenkontrollprogram.
- Informera om vikten av att åldersbestämmelserna följs och att köp ska nekas om det finns misstanke om langning.
- Alla försäljningsställen av folköl ska få minst ett tillsynsbesök per år.
- Alkoholhandläggaren ska handlägga sanktionsärenden.

3 Tobak

3.1 Försäljning av tobaksvaror

Tobak får inte säljas eller lämnas ut till någon som inte har fyllt 18 år. Det är den som lämnar ut tobaksvarorna som ska förvissa sig om att mottagaren uppnått rätt ålder. Lagen ger inte utrymme för några undantag för till exempel en förälder som lämnat sitt godkännande. Om man misstänker att tobaksvaran ska langas till någon som inte har fyllt 18 år får man inte sälja tobaksvaran.

Varje försäljningsställe ska ha en tydlig skylt om åldersgränsen 18 år.

Man får inte sälja lösa cigaretter eller cigarettpaket med mindre än 20 cigaretter.

Det är förbjudet att marknadsföra tobaksvaror på reklamskyltar utanför försäljningsstället och i skyltfönster. Inne på försäljningsstället får reklamen och marknadsföringen av tobaksvaror inte vara påträngande, uppsökanden eller uppmanade till bruk av tobak.

På tobaksförpackningar ska en kombinerad hälsovarning finnas, som består av varningstext, en bild och information om rökavvänjning. Om man medvetet säljer tobaksvaror som är uppenbart felaktigt märkta kan man dömas till dagsböter eller fängelse upp till sex månader.

3.2 Anmälan och egenkontroll

Försäljning av tobak till konsumenter får inte ske innan det är anmält till kommunen. Anmälan görs till kommunen på särskild blankett. Den finns på kommunens hemsida eller kan fås av alkoholhandläggaren.

Den som säljer tobaksvaror ska utöva särskild kontroll över försäljningen. Detta kallas för egenkontroll. Alla butiker ska ha ett skriftligt egenkontrollprogram. Handlaren ska bifoga en kopia av programmet vid anmälan. Ägaren ansvarar för att försäljningsreglerna följs i butiken vilket innebär att han eller hon även ansvarar för att personalen känner till gällande regler samt att det skapas rutiner för att till exempel upprätthålla ålderskontrollen.

Det kan ofta vara svårt att avgöra om en person är exempelvis 16 eller 20 år vilket gör att underåriga ibland lyckas köpa tobak av misstag. Genom att begära legitimation av alla kunder som är under 25 år minimeras risken att underåriga lyckas köpa produkterna av misstag.

3.3 Tillsyn och kontroll

Kommunen och polisen har det omedelbara tillsynsansvaret över försäljningen. Polisens huvudsakliga uppgift är att ingripa vid brott. Kommunens uppgift är i första hand förebyggande. Det handlar om att informera och ge stöd, men även om att kontrollera och använda administrativa åtgärder för att se till att reglerna om tobaksförsäljning följs. När kommunen och polisen gör tillsynsbesök på försäljningsställen har de även rätt att få tillträde till de lokaler och andra utrymmen som berörs av lagen. De har även rätt att

få se de upplysningar, handlingar och liknande som behövs i tillsynsarbetet. Tillsynsmyndigheten får besluta om att omhänderta tobaksvaror som säljs i strid mot lagen.

3.4 Avgift och sanktioner

Kommunen får ta ut avgift för tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig verksamhet av tobaksvaror. Avgiften tas ut årsvis för innevarande år och information om aktuell avgift finns på kommunens hemsida.

Om man bryter mot tobakslagen i samband med försäljning finns det två typer av sanktionsmöjligheter i tobakslagen. Dels kan polis och åklagare använda straffrättsliga sanktioner när brott har begåtts. Brottet gäller då olovlig tobaksförsäljning som kan ge böter eller fängelse. Kassapersonalen har ett personligt straffansvar och kan dömas till böter eller fängelse om tobak säljs till en person som inte fyllt 18 år.

Dels kan kommunen använda administrativa sanktioner för att åstadkomma en förändring i framtiden. Kommunen får vid allvarliga eller upprepade överträdelser meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen ska följas. Om ett förbud anses vara en alltför ingripande åtgärd får kommunen istället meddela varning. Förbud att fortsätta försäljningen får meddelas för en tid av högst sex månader. Förelägganden kan innehålla villkor och vara förenade med vite. Ett vitesbelopp kan uppgå till flera tusen kronor. Om näringsidkaren bryter mot förbudet eller föreläggandet kan vitet dömas ut av en allmän förvaltningsdomstol.

Kommunens beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten. Överklagandet ska lämnas in eller skickas till den som har beslutat. För att överklagandet ska kunna prövas måste handlingarna ha kommit till kommunen senast inom tre veckor från den dag då du fick del av beslutet. Om inte beslutet ändras på det sätt du begärt och ditt överklagande kommit in i rätt tid kommer det att skickas vidare till förvaltningsrätten. Skrivelsen ska skickas till Lerums kommun, Sektor stöd och omsorg, 443 80 Lerum.

Riktlinjer för Lerums kommun när det gäller tillsyn av försäljning av tobak

- Alkoholhandläggaren ska ta emot anmälningar av de som säljer tobaksvaror, ta ut tillsynsavgift samt handlägga sanktionsärenden.
- Kontrollera att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat till verksamhetens behov och förutsättningar.
- Försäkra sig om att det finns en tydlig skylt med information om förbudet att sälja tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år, och att lösa cigaretter eller förpackningar med färre innehåll än 20 cigaretter inte säljs.
- Kontrollera att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak.
- Varje anmält försäljningsställe ska få minst ett tillsynsbesök per år.
- Tillsynsbesöket ska dokumenteras.

4 E-cigarett

4.1 Försäljning av e-cigarett

Försäljning av elektroniska cigarett och påfyllningsbehållare regleras sedan den 1 juli 2017 i lag. E-cigarett får inte säljas till den som är under 18 år. E-cigarett får inte heller säljas om man misstänker att produkten kommer att lämnas över till någon som inte fyllt 18 år. Varje försäljningsställe ska ha en tydlig skylt om åldersgränsen. En korrekt hälsovarning som informerar om att produkten innehåller nikotin krävs.

4.2 Anmälan och egenkontroll

Innan man börjar sälja e-cigarett måste man anmäla det till kommunen, och då bifoga ett egenkontrollprogram. Blanketter för detta finns på kommunens hemsida, eller kan fås av alkoholhandläggaren.

4.3 Tillsyn och kontroll

Kommunen och polisen har den omedelbara tillsynen över att lagen följs. Tillsynsmyndigheten har rätt att få upplysningar och handlingar samt tillgång till lokaler för att utföra kontrollen.

4.4 Avgift och sanktioner

Kommunen får ta ut avgift för sin kontroll. Avgiften tas ut årligen för innevarande år och information om aktuell avgift finns på kommunens hemsida. Kommunen får besluta om förelägganden eller förbud om lagen inte följs. Dessa beslut får förenas med vite. Kommunen kan även vid allvarliga brister förbjuda handlaren fortsatt försäljning upp till sex månader, eller meddela varning.

Riktlinjer för Lerums kommun för tillsyn av försäljning av e-cigarett

- Alkoholhandläggaren ska ta emot anmälningar av de som säljer e-cigarett, ta ut tillsynsavgift samt handlägga sanktionsärenden.
- Kontrollera att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat till verksamhetens behov och förutsättningar.
- Försäkra sig om att det finns en tydlig skylt med information om förbudet att sälja e-cigarett till den som inte fyllt 18 år.
- Varje anmält försäljningsställe ska få ett årligt tillsynsbesök.
- Tillsynsbesöket ska dokumenteras.

5 Receptfria läkemedel

5.1 Försäljning av läkemedel

Handlaren ska bedriva verksamheten i lämpliga lokaler, tillhandahålla läkemedlen på lämpligt sätt och informera konsumenten om var han eller hon kan få farmaceutisk rådgivning. Läkemedel ska köpas in från en leverantör som har partihandelstillstånd för läkemedel. Det är inte tillåtet att köpa läkemedel på ett apotek eller i en annan butik och sälja dessa vidare.

Läkemedlen ska ha svensk märkning. Läkemedel måste förvaras inlåsta eller under direkt uppsikt av personal. Syftet är att förhindra någon obehörig ska komma över läkemedlen eller att någon öppnar, tar eller förstör läkemedlet eller tar bipacksedeln. Det ska vara tydligt för kunden vilka produkter som är läkemedel. Lättast visar du det genom skyltning.

Receptfria läkemedel får bara säljas till den som har fyllt 18 år. I butiken ska finnas en tydlig skylt om 18-årsgränsen. Om du säljer nikotinläkemedel ska det också finnas en skylt om langningsförbudet till underårig. Läs mer på www.lv.se/receptfrittibutik

5.2 Anmälan och egenkontroll

För att få sälja receptfria läkemedel måste först en anmälan göras till Läkemedelsverket. Vid förändringar i verksamheten, t.ex. ändrade kontaktuppgifter eller att man vill sluta sälja måste det anmälas till Läkemedelsverket. Anmälan ska göras på särskilt formulär som finns på Läkemedelsverkets hemsida. Läkemedelsverket underrättar kommunen om inkomna anmälningar.

Den som säljer läkemedel ska utöva särskild kontroll över försäljningen och hanteringen av läkemedel och se till att det finns lämpligt egenkontrollprogram.

Egenkontrollprogrammet ska bestå av skriftliga instruktioner som på ett tydligt sätt beskriver hur läkemedel ska hanteras och säljas i din butik.

5.3 Tillsyn och kontroll

Läkemedelsverket har övergripande tillsynsansvar över att lagen följs. Kommunen har den lokala kontrollen över att lagen följs och ska till Läkemedelsverket rapportera brister. Kommunen har rätt att få upplysningar och handlingar samt rätt att få tillgång till lokaler för att utföra kontrollen.

5.4 Avgift och sanktioner

Läkemedelsverket tar ut en tillsynsavgift per år. Kommunen får även för sin kontroll ta ut avgift. Avgiften tas ut årsvis för innevarande år och information om aktuell avgift finns på kommunens hemsida.

Riktlinjer för tillsyn över detaljhandel med
folköl, tobak, e-cigarett
och receptfria läkemedel

Läkemedelsverket får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den ska följas. Dess beslut får överklagas till förvaltningsrätten.

Den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot anmälningsskyldighet eller försäljningsbestämmelserna kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

Riktlinjer för Lerums kommun när det gäller försäljning samt tillsyn av receptfria läkemedel

- Alkoholhandläggaren ska upprätta register över dem som säljer läkemedel, samt ta ut kontrollavgift.
- Alkoholhandläggaren ska kontrollera att försäljningsställena uppfyller grundförutsättningarna för att få sälja samt att de har egenkontrollprogram.
- Informera om vikten av att åldersbestämmelserna följs och att köp nekas om det finns misstanke om langning.
- Alla försäljningsställen ska få minst ett tillsynsbesök per år.
- Rapportera till Läkemedelsverket om allvarliga brister upptäcks i samband med kontroll enligt denna lag.